

Kulturhistorisk rapport

Sdr. Truevej, Vebbestrup

J.nr. ÅHM 6841

Udgravning marts 2018.

Rapport udfærdiget af: Museumsinspektør Lone Andersen

Telefon: 99 31 74 00

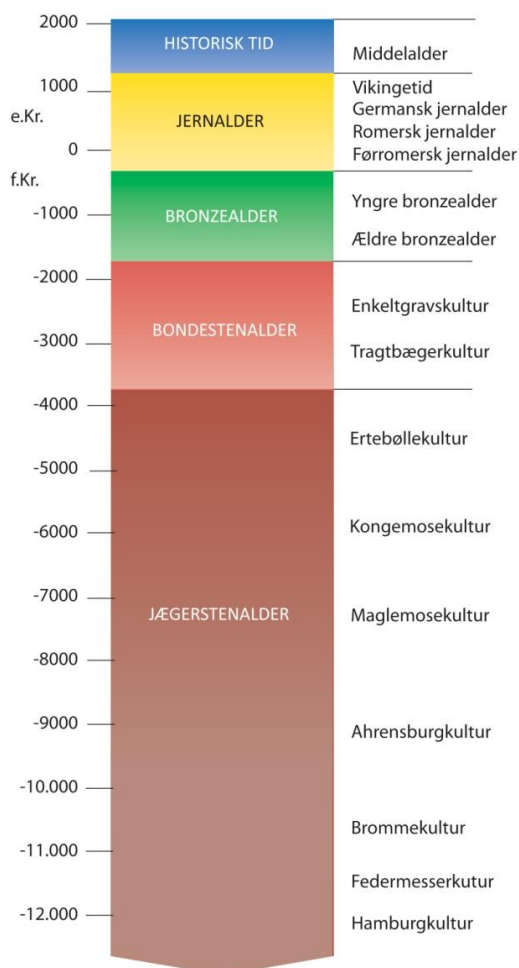
E-mail:

historiskmuseum@aalborg.dk

Indholdsfortegnelse

Indledning	2
Undersøgelsens baggrund	2
Lokalområdet i oldtiden	2
Undersøgelsens resultater	3
Sammenfatning og perspektivering	8
Hvis du vil vide mere	8
Udgravningsdata	9

Sdr. Truevej, Vebbestrup

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport giver et overblik over Nordjyllands Historiske Museums arkæologiske forundersøgelse og efterfølgende udgravning af et mindre areal ved landsbyen Vebbestrup, nord for Hobro.

Undersøgelserne foregik i perioden januar til marts 2018 og var foranlediget af Mariagerfjord Kommunes planer om boligudstyknings i byens vestlige del. Undersøgelserne resulterede i udgravningen af en mindre bebyggelse fra bronzealderens sene del.

Undersøgelsens baggrund

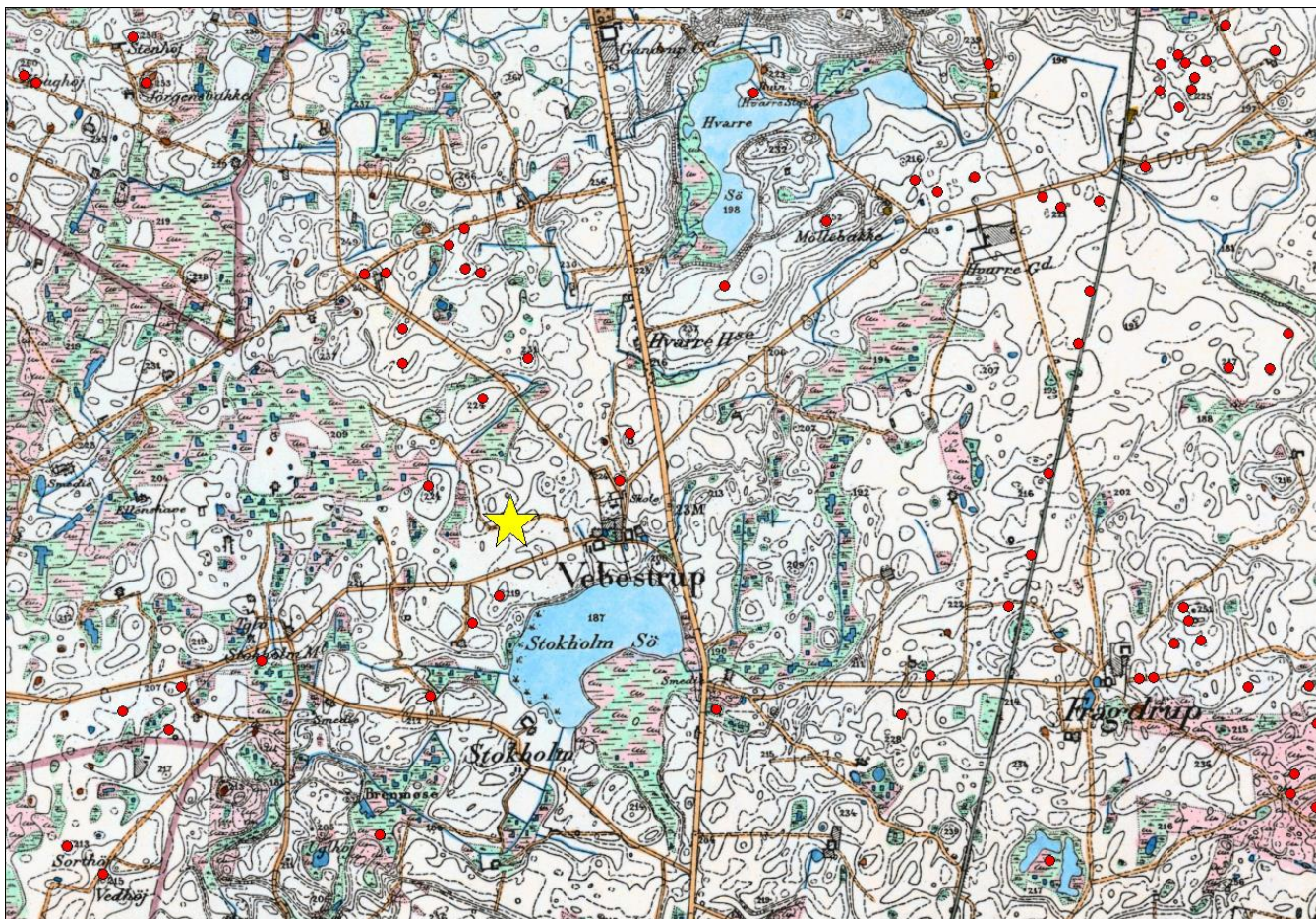
I efteråret 2017 henvendte Mariagerfjord Kommune sig til Nordjyllands Historiske Museum med henblik på at rekvirere en forundersøgelse af et mindre areal på 1,3 ha forud for boligudstyknings i Vebbestrup i Himmerland. Museet havde tidligere anbefalet en sådan undersøgelse i betragtning af de mange registreringer fra alle perioder af oldtiden i området, men også med udgangspunkt i de landskabsmæssige forhold på egnen, der ofte er ensbetydende med spor af kulturhistorisk interesse.

Den arkæologiske forundersøgelse fandt som nævnt sted i januar 2018. I den forbindelse fremkom nordligst i det kommende boligområde et mindre fundområde på 1800 m² med spor af bebyggelse, som man umiddelbart ville vurdere kunne dateres til sent i bronzealderen eller begyndelsen af den efterfølgende tidsperiode, ældre førromersk jernalder. Kommunen ønskede en egentlig udgravning, hvilket derfor fandt sted i marts samme år.

Lokalområdet i oldtiden

Egnen omkring Vebbestrup er rig på fortidsminder. Der kendes en bred vifte af registreringer fra overpløjede gravhøje over marksystemer og enkeltfundne genstande til bopladsfund og stadig eksisterende gravhøje. Særligt sløjfede gravhøje fra en periode af oldtiden kaldet *Enkeltgravskulturen*, kendes der mange af. Det skyldes i høj grad en lokal amatørarkæolog, som i midten af 1900-tallet og frem foretog i dusinvis af egne udgravninger navnlig i området omkring Vebbestrup. Det var i særdeleshed de overpløjede høje, der tiltrak sig hans opmærksomhed.

De ældste spor efter aktivitet i området ses begyndelsen af bondestenalderen, mellem 4000 og 3500 f.Kr. Der har dog med stor sikkerhed også været ophold af mennesker fra langt tidligere tider, fra den ældre stenalder på stedet, men de forekommer langt mere sporadisk. Nogle få århundreder forinden havde stenaldermenneskene udelukkende ernæret sig af jagt og fiskeri og var endnu ikke bofaste, men fra omkring 4000 f.Kr. begyndte man så småt at holde husdyr og dyrke korn. De mange enkeltgravshøje stammer netop fra midten af bondestenalderen, der afløses af bronzealderen omkring 1700 f.Kr. Man må forestille sig en intensiv udnyttelse af området på det tidspunkt. De mange registreringer af grave antyder, at der må have været gunstige levevilkår omkring de lokale søer, Hvarre Sø og Stokholm Sø, der i oldtiden antageligvis begge har været af større omfang end i vore dage.

Figur 1. Vebstrup her på et kort fra 1800-tallets midte. Med gul stjerne ses placeringen af det kommende boligområde, mens de røde markeringer symboliserer alle de registreringer, der er af kulturspor i området. De findes i landets overordnede database af fortidsminder kaldet *Fund og Fortidsminder*. Den administreres af Slots og Kulturstyrelsen, der har det overordnede, nationale ansvar for vores kulturarv.

Fra bronzealderen kendes i området en stribe gravhøje, der på baggrund af deres beliggenhed og størrelse formodes at kunne dateres til periodens første halvdel, hvor byggeriet af kæmpehøjene var på sit højeste. Det ophører med indvarslingen af den yngre bronzealder, hvor blandt andet en ny gravform, brandgravsskikken, vinder indpas. Det er netop fra denne periode, denne rapports bebyggelse stammer.

Også fra jernalderens første del er der registreringer i området. Det drejer sig blandt andet om spor efter fossile marksystemer, det vil sige svage spor af lave volde, der i sin tid har indrammet jernalderbøndernes små marker, som har ligget side om side i nærheden af landsbyerne. Hvor de i dag stadig kan ses, fremstår de som hektarstore net af små parceller der er bundet sammen af lave jordvolde. De to marksystemer, der er registreret ved Vebstrup er set på luftfotos fra 1950-erne og eksisterer ikke fysisk i landskabet længere.

Undersøgelsens resultater

Forhistoriens huse betegnes ofte som langhuse, hvilket kan være misvisende i forbindelse med de to udgravede huse ved Vebbestrup, hvor husene næppe har haft en længde over 15 meter. Husene har fremstået som ca. 5 x 12 meter store, næsten øst/vest-orienterede konstruktioner udelukkende dokumenteret ved nedgravningerne efter de tagbærende stolper. I begge tilfælde er der tale om såkaldt tre-skibede huse, det vil sige en konstruktion, hvor husets tag er båret oppe af to rækker stolper. Desuden undersøgte en lille økonomibygning, en *staklade*, i tilknytning hertil.

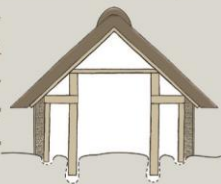

Figur 2. Profil af nedgravningen efter en tagbærende stolpe i et af husene. Det gør ikke meget væsen af sig og siger derfor noget om den ringe bevaringsgrad på stedet.

I tilknytning til husene fandtes en håndfuld gruber af forskellig slags. Disse tolkes oftest som en slags primitive jordovne eventuelt fremkommet i forbindelse med madlavning, men kan have mange andre funktioner. De forekommer gerne i stort tal på bopladser fra bronze- og jernalderen.

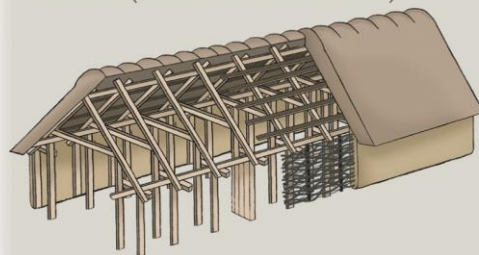
Det treskibede hus

I et treskibet hus bæres taget af to rækker af kraftige stolper, placeret ned igennem husets midte. Hustypen kaldes treskibet, da det i tværsnit kan opdeles i tre dele - mellem og på hver side af de to rækker tagbærende stolper.

Husene har haft stolper til ydervægge og andre opdelinger i huset - som skillevægge, båse til dyrene osv. - men disse er kun i heldige tilfælde bevaret. Husene er aflange og oftest 5-6 m brede. De kaldes derfor langhuse, når de er så lange, at de er brugt som bolig. Der er også mindre bygninger, som har været brugt som fx arbejdsrum og til opbevaring. Indgangene er i langhusenes lange vægge, og indrettes oftest med bolig i den ene ende (mod vest) og stald i den anden (mod øst).

Treskibede huse bygges i det meste af bronzealderen, jernalder og vikingetid - samlet en periode på omkring 2000 år (1.500 f.kr.-1.050 e.kr.).

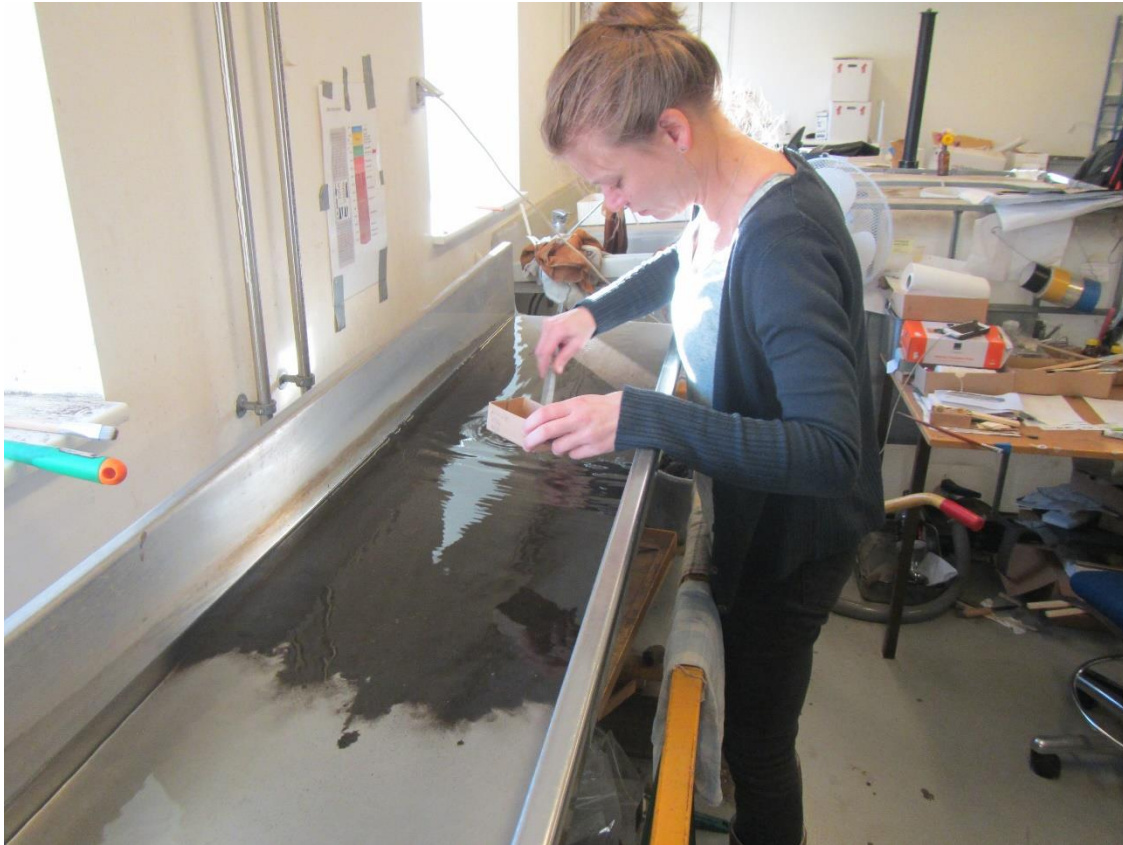

Figur 1 En af de undersøgte gruber, der rent faktisk består af flere nedgravninger oven i hinanden. Den ses her fotograferet som den fremstod inden undersøgelse af den. Der blev fundet en større mængde lerkarskår, der daterer den til den sene del af bronzealderen.

Sdr. Truevejens huse er relativt dårligt bevarede. Der er ingen spor efter væg- eller indgangsstolper og oplysninger om boligens indretning såsom staldkonstruktioner, ildsted eller ruminddeling er heller ikke bevaret til i dag. Alligevel er det normal arkæologisk praksis at udtage prøvemateriale, hvor det kan lade sig gøre med henblik på at tvinge så megen information ud af det udgravede. I dette tilfælde hjemtoges jordprøver fra udvalgte tagbærende stolpers nedgravninger.

Meningen er, at jordprøverne skal *floter*es. Ved en flotering hældes jordprøven i vand, hvorved det organiske materiale, såsom forkullede plantedele og trækul vil flyde ovenpå, mens sten, sand og ler vil synke til bunds. Det opsamlede materiale kan herefter underkastes forskellige naturvidenskabelige analyser såsom træ- og pollenanalyse, men kan ikke mindst bruges til at tidsbestemme huse, brønde gruber osv.

Figur 4. En fyldprøve med jord er hældt i et floteringsapparat, der gennemrisles af vand. Det organiske materiale, der ikke synker til bunds, lægges til side til videre undersøgelser.

Dette foregår ved at foretage en såkaldt Kulstof-14- analyse, der gør det mulig at fastsætte en datering af en bygning eller en genstand indenfor en given tidsramme. I forbindelse med datering af eksempelvis huskonstruktioner bliver det muligt for arkæologer-

¹⁴C-analyse

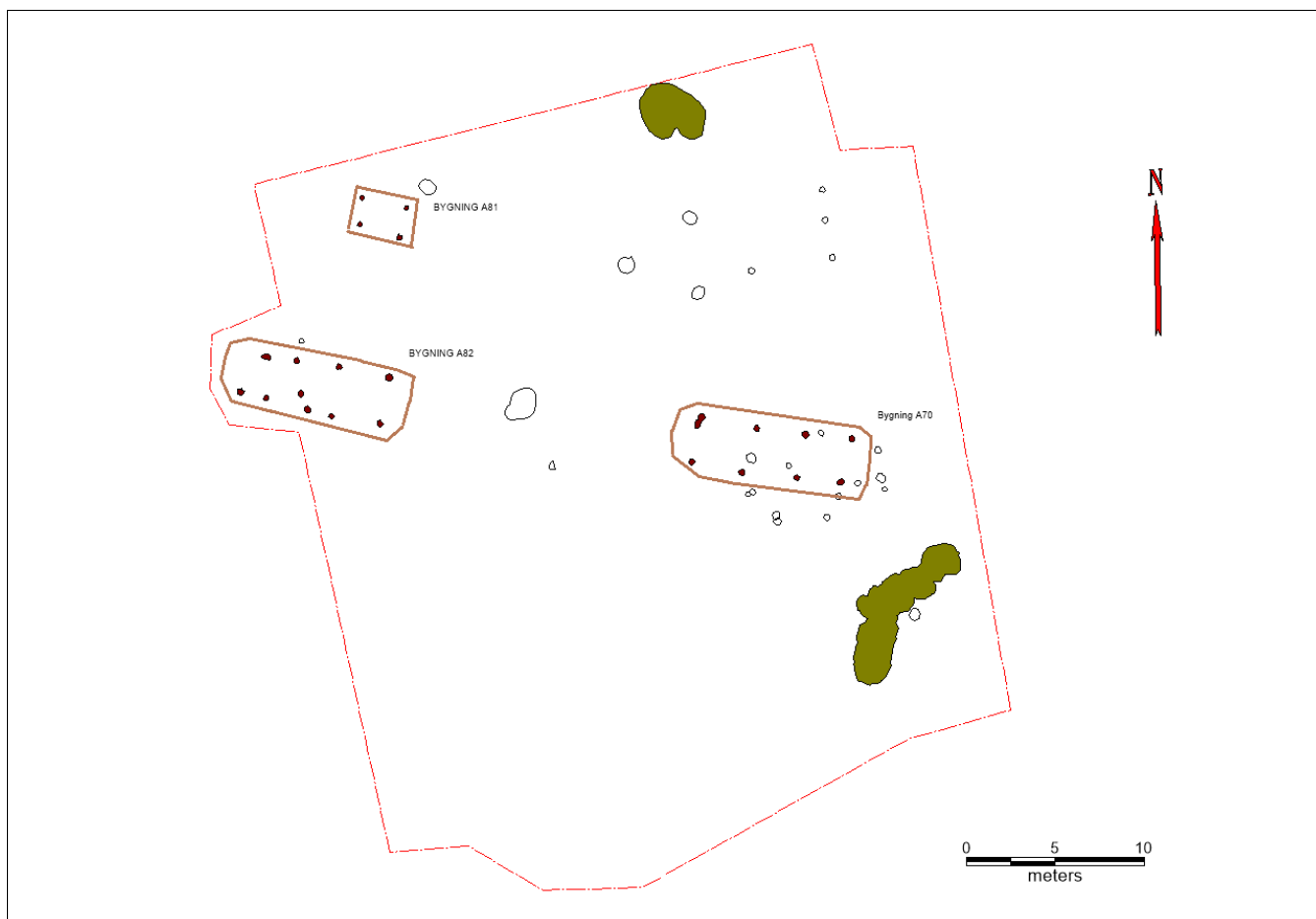
Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere organisk materiale, altså materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. ¹⁴C har de samme egenskaber som almindeligt kulstof (¹²C), men er radioaktivt. Når en organisme, fx et menneske dør, mindskes antallet af C-14 atomer i det døde menneske derefter langsomt, eller henfalder som det kaldes. Ved at måle den mængde af ¹⁴C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

¹⁴C-analyserne udføres af fysikere, som modtager de materialer, der udvælges fra forkullet materiale - oftest fra makrofossil-analyser.

ne at kombinere hustyper med dateringer og således få et overblik over, hvorledes byggeskikkene fra egn til egn udvikler sig op gennem tid.

De to langhuse fra Vebbestrup er begge Kulstof-14-dateret. Det placerer dem til en periode mellem 800-500 f.Kr., hvilket svarer til den sene del af yngre bronzealder. Hvilket passer godt med keramikken fra de omkringliggende gruber og med husenes grundrids.

Figur 6. Oversigtsplan over udgravningsfeltet med grundridsene af de to langhuse og den lille staklade (øverst) fra Vidalsvej, henholdsvis kaldet Bygning A70, A82 og A81. De grønne markeringer er grubekomplekserne.

Sammenfatning og perspektivering

På trods af at den arkæologiske udgravning kun afslørede enkelte fortidsminder, har den alligevel bidraget med interessante informationer. Tilstedeværelsen af bronzealderhusene samt de øvrige registreringer fra området viser, at området ikke kun har været et yndet sted at gravlægge sine afdøde i oldtiden. Området har også haft betydning i forhold til anlæggelsen af bopladser. De fundne fortidsminder, langhusene, stakladen og gruberne viser, at området har været beboet i bronze- og angiveligt også jernalderen. Bopladsen er givetvis ikke afgrænset inden for anlægsarealet, men strækker sig formodentligt ind under den moderne parcelhusbebyggelse mod nord og øst, mens den givetvis har været afgrænset mod vest og syd af det faldende terræn og deraf mindre optimale bopladsforhold. Men med afslutning af udgravningerne ved Vebbestrup, er det aktuelle område i første omgang frigivet til byggeri.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker:

Jørgen Jensen, **Danmarks Oldtid**, bind II, Bronzealder (2002).

Udgravningsdata

Sdr. Truevej, Vebbestrup

- Nordjyllands Historiske Museum jnr. 6841
- Fund & Fortidsminder: 120412, sb. nr 170
- Kulturstyrelsen jnr. 17/06527
- Bygherre: Maiagerfjord Kommune
- Undersøgt areal: 1800 kvm.
- Deltagere i udgravningen:
 - Museumsinspektør Lone Andersen
 - Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg